

MONITOR POLSKI

DZIENNIK URZĘDOWY RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ.
WYCHODZI CODZIENNIE Z WYJĄTKIEM NIEDZIEL I ŚWIĄT.

Redakcja, Administracja i Ekspedycja: ul. Miodowa Nr. 22. Telefon Redakcji 11-44-05. Telefon Administracji 11-80-13. Telefon Ekspedycji 11-80-19.
Ogłoszenia: ul. Królewska 5. Kasa czynna od godz. 8 i pół do 1 po pld., w soboty do g. 12 w pld. Konto czekowe w P. K. O. — 730.

Oddziały „Monitora Polskiego”:

BYDGOSZCZ, Gdańska 22, tel. 15-74; GDAŃSK, Neugarten 27, tel. 240-79; GDYNIA, Świętojańska, Dom P. A. M., tel. 17-20; GRUDZIĄDZ, Mickiewicza 26, tel. 304; KATOWICE, 3 Maja 34; tel. 305-65 i 310-91; KRAKÓW, Rynek Główny 6, tel. 105-00 i 120-27; LWÓW, Akademicka 11, I p., tel. 200-20, 200-45; ŁÓDŹ, Piotrkowska 125, tel. 101-11 i 11524; ŁUCK, Piłsudskiego 14, tel. 222; POZNAŃ, Aleja Marsz. J. Piłsudskiego 24, tel. 28-57, 28-58 i 28-49; TORUŃ, Szeroka 41, tel. 263; WILNO, Mickiewicza 15 m. 5, tel. 674 i 17-85.

TREŚĆ DZIAŁU URZĘDOWEGO:

Zarządzenia Władz Naczelnych:

Poz. 57. Uchwała Rady Ministrów z dnia 19 lutego 1937 r. w sprawie dodatkowych kredytów na rok 1936/37.

Poz. 58. Obwieszczenie Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 17 lutego 1937 r. o zmianie niektórych opłat portowych.

WYSZEDEŁ Z DRUKU NR 12 DZIENNIKA USTAW RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ Z DNIA 22 LUTEGO 1937 R., ZAWIERAJĄCY TREŚĆ NASTĘPUJĄCĄ:

ROZPORZĄDZENIA MINISTRÓW:

Poz. 84—Spraw Wewnętrznych z dnia 22 stycznia 1937 r. wydane w porozumieniu z Ministrami: Skarbu, Sprawiedliwości, Komunikacji oraz Rolnictwa i Reform Rolnych w sprawie wykonania rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o granicach Państwa.

Poz. 85 — Skarbu z dnia 10 lutego 1937 r. w porozumieniu z Ministrami: Przemysłu i Handlu oraz Rolnictwa i Reform Rolnych w sprawie zmiany rozporządzenia z dnia 27 października 1936 r. o zniżkach celnych i zwolnieniach od cła.

Poz. 86 — Skarbu z dnia 11 lutego 1937 r. o zmianie w organizacji urzędów skarbowych akcyz i monopolów państwowych w okręgu administracyjnym Izby Skarbowej w Łucku.

OŚWIADCZENIA RZĄDOWE:

Poz. 87 — z dnia 4 grudnia 1936 r. w sprawie przystąpienia Liberii do umów Światowego Związku Pocztowego z dnia 20 marca 1934 r.

Poz. 88 — z dnia 5 lutego 1937 r. w sprawie ratyfikacji i wymiany dokumentów ratyfikacyjnych konwencji taryfowej między Rzeczpospolitą Polską a Królestwem Holandii, podpisanej w Hadze dnia 9 kwietnia 1936 r.

DZIAŁ URZĘDOWY.

—oOo—

Zarządzenia Władz Naczelnych.

—oOo—

57.

UCHWAŁA RADY MINISTRÓW

z dnia 19 lutego 1937 r.

w sprawie dodatkowych kredytów na rok 1936/37.

Na podstawie art. 59 ust. (2) ustawy konstytucyjnej Rada Ministrów przyznaje w załączonym do ustawy skarbowej budżecie na okres od 1 kwietnia 1936 do 31 marca 1937 w grupie A. Administracja, w wydatkach zwyczajnych, następujące kredyty dodatkowe:

1) w części 7 Ministerstwo Spraw Wewnętrznych w dziale 4 „Policja Państwowa” w § 1 „Płace”	2.448.420 zł
w § 3 „Podróże służbowe i przesiedlenia”	139.092 „
w § 10 „Umundurowanie”	46.148 „
w § 11 „Wyszkolenie”	3.911 „
r a z e m	2.637.571 zł

na pokrycie wydatków związanych ze wzmocnieniem stanu bezpieczeństwa publicznego kraju;

2) w części 8 Ministerstwo Skarbu. w dziale 1 „Zarząd centralny” w rozdziale 1 „Zarząd centralny Ministerstwa Skarbu” w § 3 „Podróże służbowe i przesiedlenia”	50.000 zł
--	-----------

na pokrycie wyjazdów związanych z rokowaniami finansowymi za granicą;

w dziale 2 „Władze i urzędy skarbowe” w § 3 „Podróże służbowe i przesiedlenia”	1.000.000 „
--	-------------

na pokrycie wyjazdów związanych z poborem danin publicznych oraz kontrolą skarbową i dewizową.

Prezes Rady Ministrów:
(—) *Stawoj Sładkowski.*

—oOo—

58.

**OBWIESZCZENIE
MINISTRA PRZEMYSŁU I HANDLU**

z dnia 17 lutego 1937 r.

o zmianie niektórych opłat portowych.

Stosownie do § 7 ust. 1 i 3 rozporządzenia Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 23 kwietnia 1936 r. w sprawie wykonania ustawy z dnia 15 marca 1934 r. o morskich opłatach portowych (Dz. U. R. P. z 1936 r. Nr 39, poz. 295) ogłaszam poniższe zmiany Taryfy opłat portowych, wprowadzonej obwieszczeniem Ministra Przemysłu i Handlu z dnia 15 maja 1936 r. (Monitor Polski Nr 122, poz. 222):

- 1) W pozycji I — Opłaty za wejście i wyjście (tonażowe) — ustępy 1 i 2 brzmią, jak następuje:
- „1. Od statków przychodzących do portu lub wychodzących z portu pobiera się za każdy metr sześcienny pojemności netto:
a) od statków próżnych, z balastem, wyładowujących lub naładowujących do 25% pojemności netto oraz od statków pasażerskich przy wejściu i wyjściu po	zł 0,10
b) od statków wyładowujących lub naładowujących powyżej 25% pojemności netto po	„ 0,20
2. Dla statków kursujących na liniach żeglugi regularnej taryfa wymieniona w ust. 1 zmniejsza się:
a) w komunikacji z portami europejskimi, morza Śródziemnego i Czarnego, oraz z portami atlantyckimi Afryki Północnej do 25-go równoleżnika szer. półn. o	40%
b) w komunikacji z innymi portami o	50%”.
- Tekst uwagi do ust. 2 pozycji I pozostaje bez zmiany.
- 2) W pozycji V — Opłaty za wyładowanie i naładowanie towaru (ładunkowe) — ust. 1 brzmi, jak następuje:

„1. Od naładowanego lub wyładowanego towaru pobiera się opłatę w zależności od zasze-regowania go do jednej z niżej wymienionych grup mianowicie:

Grupa A. — węgiel kamienny, brykiety, koks, za każde 100 kg	zł 0,02
Grupa B. — apatyty, blacha żelazna i stalowa, cegła, celuloza, cement, dachówka, drut żelazny, fosforyty, glinki fajansowe i farbiarskie, kamienie brukowe (kostka tłuczeń), kaolina, koncentraty, nawozy azotowe (saletry itp.) i potasowe (z wyjątkiem siarczanu potasu), odpadki papierowe i skór wapnionych, makulatura, piryty i wypałki pirytowe, piasek, rudy i pokrewne surowce hutnicze, siarczan amonu, sól kuchenna, słoma, szlaka wszelka, szpat polny w kawałkach lub mielony, szyny żelazne lub stalowe, torf, trociny, walcowiny (zendra itp.), wapno, warzywa t kłopotliwy, ziemia, ziemniaki, żelazo i stal sztabowe, fasonowe i profilowe, żwir, prócz gatunków specjalnych, żużle Thomasa (tomasyna), za każde 100 kg	zł 0,025
Grupa C. — Asfalt, blacha cynkowa, cynk, dekstryna, drewno, cukier, kości, krochmal, mąka kostna, ziemniaczana i rybna, melasa, płatki kartoflane, pył cynkowy, rury żelazne i żelbetowe, siano, sól, tłuczeń szkła, wytloki buraczane, żelazo surowe (bloki), jak ferochromowe, wolframowe, wanadowe itp., złom żelazny, za każde 100 kg	„ 0,035
Grupa D. — Beczki żelazne i drewniane, bisulfat sodu, biel cynkowa, cegła szamotowa i magnezytowa, cyna, chlorek wapnia, gips, juta, kalafonia, kamienie blokowe do budowy, kredy, krzemień mielony, magnezyt, makuchy, mąka makuchowa, mąka ryżowa i wszelka zbożowa oraz pastewna, marmur nieszlifowany, materiał na skrzynki gotowy w wiązkach, nafta, naftalina, oleje ziemne, gazowe, opałowe, wrzecionowe, otów, otręby, pak smołowy, papier gazetowy, półfabrykaty drzewne, jak bednarskie, ciesielskie, kołodziejskie, stolarskie, nadto gonty, klepki bednarskie, posadzki itp., ropa naftowa, rury żelazne izolowane, siarczan potasu, soda, smoła, spirytus eksportowy, śrut soi, szmaty, talk mielony, tektura, trawa morska, węgiel drzewny i wywarowy, węglokrzym, zboże, ziarna strączkowe, ziemia okrzemkowa (folarska), żywica, za każde 100 kg	„ 0,05
Grupa E. — Chlorek potasu, dykty, forniery, gorczyce, karbid, kasza jęczmienna i krupy, kory, owoce i rośliny garbarskie, nasiona buraczane, nasiona i surowce oleiste, rzepak, rzepik, soja, kopra, orzechy ziemne, ziarna palmowe, sezamowe itp., odpadki gumowe i opony samochodowe zużyte, papier do pakowania, płatki owsiane, ryż surowy, siarka, tyczki sosnowe i inne w wiązkach (dla winorośli itp.) za każde 100 kg	„ 0,075
Grupa F. — Drzewo nieobrobione (prócz drzewa egzotycznego) nawpół obrobione, o ile nie zostanie zaliczone do grupy „D”:	
a) sosnowe, świerkowe, jodłowe, topolowe, wierzbowe za każdy metr sześć.	„ 0,25

b) dębowe, bukowe, grabowe, akacje, jaworowe, jesionowe, modrzewiowe, lipowe, orzechowe, brzozywe, olszowe, osikowe, tarcica drzewa twardego oraz inne niewymienione pod „a” za każdy metr sześć.	„ 0,50
Grupa G. — Sledzie solone w beczkach — za 1/1 beczkę.	„ 0,16
Grupa H. — Towary niewymienione w jednej z grup poprzednich, o ile ze względu na swoją naturę nie podlegają zaszeregowaniu do jednej z tych grup — za każde 100 kg	„ 0,10

Uwaga: Za każde niepełne 100 kg ładunku pobiera się opłatę, jak za pełne.

Ustęp 5 pozycji V skreśla się.

3) W pozycji VIII — Zwolnienia — ust. 6 uzupełnia się punktem f o brzmieniu następującym:
„f) towary przywożone drogą morską i tą samą drogą wywożone (tranzyt morski)”.

Powyzsze zmiany taryfy obowiązują od dnia 1 marca 1937 r.

Minister Przemysłu i Handlu:
(—) Antoni Roman.

DZIAŁ NIEURZĘDOWY.

—oOo—

Z Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

Piąty walny zjazd osadników polskich w Agen przesłał pod adresem P. Ministra Spr. Zagr. Józefa Becka telegram z wyrazami podziękowania za opiekę nad osadnikami polskimi we Francji.

—oOo—

Z Ministerstwa Skarbu.

Na podstawie art. 3 (1) ustawy z dnia 14 marca 1932 r. o rejestrowym zastawie drzewnym (Dz. U. R. P. Nr 31, poz. 317) Minister Skarbu oznaczył Bank Zachodni Spółka Akcyjna w Warszawie jako instytucję, na rzecz której można ustanawiać prawo rejestrowego zastawu drzewnego stosownie do przepisów wymienionej ustawy.

Dochody budżetowe Skarbu Państwa w okresie od kwietnia r. ub. do stycznia r. b. włącznie wyniosły 1,789.138 tys. zł, co stanowi 82,53% sum, preliminowanych na cały rok, kształtują się więc niewiele niżej od 10/12 kwot, preliminowanych w skali rocznej (83,33%).

W poszczególnych grupach dochodów odsetek ten przedstawia się jednak niejednolicie. Tak więc np. wpływy w dziale administracji wyniosły ogółem 1,203.011 tys. zł, czyli 84,41% budżetu. W tym wpływy z podatków bezpośrednich, opłat stemplowych i danin pokrewnych dały 617,035 tys. zł, czyli 36,1% budżetu. Wpływy z tego ostatniego źródła przyniosły więc w okresie 10 miesięcy b. r. budżetowego o około 3% więcej, niż to wynika z idealnego procentu.

Jeżeli chodzi o dochody z przedsiębiorstw i zakładów, przyniosły one 57.898 tys. zł, tj. 39,22% sum całorocznych. Ten stosunkowo niski procent wykonania budżetu jest — jak wiadomo — wynikiem tego, że P. K. P., na skutek przeprowadzonych wydatnych obniżek taryf kolejowych, nie mogły wpłacać do budżetu kwot, przewidzianych przy jego ustalaniu. Wpływy natomiast z innych przedsiębiorstw naogół dopisują, przy czym z ważniejszych przedsiębiorstw Poczta wpłaciła 19,271 tys. zł, Lasy Państwowe zaś w ciągu 10 miesięcy — 27.100 tys. zł, tj. o 0,37% ponad kwotę, przewidzianą w budżecie na cały rok (27 mil. zł).

Monopole wpłaciły 528,229 tys. zł, tj. 88,77% kwot, przewidzianych w budżecie na cały r. 1936/37, w tym Monopol Tytoniowy wpłacił 263.004 tys. zł, tj. 87,05%, i Monopol Spirytusowy 195,232 tys. zł, t. zn. 90,44% kwot, preliminowanych na cały rok.

—oOo—

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej.

Czterdzieste trzecie posiedzenie Sejmu

z dnia 20 lutego 1937 r.

Posiedzenie rozpoczęło się o godz. 10 min. 20.

W I-szym czytaniu odesłano do Komisji dwa projekty ustaw złożone przez posłów, mianowicie: **pos. Tomaszewicza** w sprawie zmiany ustawy z dn. 24 marca 1932 r. o ulgach dla nowowznoszonych budowli — do Komisji Skarbowej, i **pos. Hutten-Czapskiego** o feriach sądowych — do Komisji Prawniczej.

Następnie przystąpiono do 2-go punktu porządku dziennego, tj. do dokończenia rozprawy nad preliminarzem Min. Roln. i Reform Roln. Głos zabrał Minister Rolnictwa i Reform Rolnych **p. Poniatowski**, którego przemówienie w brzmieniu urzędowym podamy niebawem.

Po przemówieniu P. Ministra Poniatowskiego zabrał jeszcze głos sprawozdawca budżetu Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych **pos. Kamiński**, który odpowiadał na wywody poszczególnych mówców.

Sprawozdawca zaproponował skomasowanie trzech rezolucji posłów Bodzionego, Szeteli i Ingłota. Tę rezolucję P. Marszałek przyjął do laski marszałkowskiej.

Na tym zakończono rozprawę szczegółową nad budżetem Min. Rolnictwa i Reform Rolnych i Sejm przystąpił do debaty nad budżetem Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Do głosu zapisało się 31 mówców. Referat wygłosił sprawozdawca **pos. Pochmarski**.

Pos. Pochmarski zwraca uwagę, że budżet tego resortu daleki jest od pełnego zaspokojenia choćby najpilniejszych zadań aktualnych, stojących przed nami w dziedzinie oświaty i kultury.

Zostały już położone podwaliny pod planową akcję w kierunku całkowitego zlikwidowania bolesnego problemu dzieci zostających poza szkołą przez wzrost etatów nauczycielskich i budowę szkół powszechnych. Trzeba jednak, aby wysiłki w tym kierunku miały ten sam rozmach, z jakim budowaliśmy Gdynię, dotychczas bowiem przeznaczane na ten cel środki są stanowczo za małe. Istnieje konieczność skoncentrowania w tym kierunku wszystkich wysiłków ze strony Państwa, samorządu i inicjatywy prywatnej. Więcej szkół i nauczycieli — oto wołanie życia polskiego.

Z kolei mówca omawia prace szkoły w dziedzinie pedagogiki, sprawy uniwersyteckie, zagadnienia książki, znaczenia wychowania fizycznego i przygotowania wojskowego.

Pos. Drozd-Gierymski zapytuje w związku z przyjęciem dymisji kuratora lubelskiego p. Lewickiego, czy prawdą jest szerszona pogłoska, że w gimnazjum państwowym w Chełmie uprawiana była propaganda komunistyczna, następnie czy przyjęcie dymisji było spowodowane akcją czynników ubocznych, które dążą do uzyskania wpływu na wychowanie młodzieży, a wreszcie czy chodzi w tym wypadku o walkę dwóch wódzów terytorialnych.

Pos. Puławski zapytuje, czy uda się w r. b. utrzymać tempo budowy izb szkolnych tak jak w roku poprzednim wobec tego, że Towarzystwo budowy szkół ma budżet zmniejszony o milion i nie znalazł się ten milion w budżecie państwowym, aby lukę tę wypełnić.

Sprawozdawca **pos. Pochmarski**: Co do pierwszego pytania, to jest to sprawa, na którą ja osobiście nie mogę dać odpowiedzi i mogę się tylko jako poseł przyłączyć do stanowiska zajętego przez **pos. Gierymskiego**.

Co do drugiej sprawy, to wiem, że ten niepokój istnieje, podzielam go całkowicie. Naszą intencją było, aby z Lasów Państwowych uzyskać znaczącą pomoc. To się nie udało. Może uda się p. Ministrowi na terenie Senatu tę rzecz jeszcze naprawić, ażeby dorzucić przynajmniej 1 milion na budowę szkół.

Przystąpiono do rozprawy szczegółowej.

Z kolei wygłosił przemówienie p. Minister W. R. i O. P. **prof. W. Świętosławski**. Przemówienie to w brzmieniu urzędowym podamy niebawem.

Pos. Sarnecki omawiając zagadnienia młodzieżowe, zwraca uwagę na ekscesy na wyższych uczelniach oraz na niepokojące objawy wśród młodzieży szkół średnich.

Na komisji zgłosił mówca rezolucję, której jednak komisja nie przyjęła. Obecnie zgłasza pierwszą część tej rezolucji na plenum. Chodzi o dostarczenie budulca z lasów państwowych na budowę szkół po cenie 20 proc. minimalnej taksy, przy czym połowa należności ma być wpłacona przy zakupie, a reszta w 5 rocznych ratach, tak że pierwsza rata ma być wpłacona 3 lata po nabyciu budulca.

Pos. Lubelski obszernie omawia problem młodzieży akademickiej, podkreślając, iż jest ona w ogromnej swej większości pełna zapału, idealizmu, patriotyczna i religijna, ale młodzież ta jest głęboko rozgoryczona wysokością opłat szkolnych, beznadziejnością swego położenia gospodarczego, zniesieniem autonomii itp.

Mówca wysuwa postulaty w dziedzinie opieki religijnej nad wychodźstwem polskim i kończy przemówienie słowami ks. prymasa Hłonda, wypowiedzianymi z okazji nadania buławy marszałkowskiej Panu Marszałkowi Śmigłemu, iż krzyż i miecz były znakiem pochodzenia dziejowego Polski i dzisiaj krocza w jej życiu.

Pos. Kaczkowski podkreśla, że ks. Lubelski powiedział o młodzieży, która urządza ekscesy na wyższych uczelniach, że kieruje się ona patriotyzmem i zasadami Chrystusowymi. Szczególny to patriotyzm i szczególne zasady Chrystusowe — oświadcza mówca. Pan Minister stwierdził na Komisji, że ani młodzież, ani społeczeństwo, które stoi za tą młodzieżą, nie zdają sobie sprawy z chwili, którą dzisiaj świat przeżywa, że ci, którzy szeregają dzisiaj zamęt i pchają młodzież do anarchii, ci psychicznie rozbrajają Polskę. Zawarte w tych słowach oskarżenie spada na młodzież, która robi ekscesy, na tę, która się biernie ekscesom przygląda, na część społeczeństwa i na szkołę. Omawiając obszernie zagadnienia wychowawcze, poseł wypowiada pogląd, że należy położyć nacisk na kierunek realizmu życiowego.

Pos. Hermanowicz powodowany troską o przenikanie estetyki we wszystkie dziedziny życia Wilna i Wileńszczyzny, mówi o Wydziale Sztuk Pięknych przy Uniwersytecie wileńskim. Zaznacza, że, o ile Uniwersytet ten wydaje znaczny zastęp młodych sił naukowych, to nie spełnia on wcale swego zadania, jeżeli chodzi o wyniki pracy tego Wydziału Sztuk Pięknych. Po 17 latach istnienia tego Wydziału trudno wymienić choćby kilka nazwisk jego wychowanków, którzy by pomnożyli grono współtwórców sztuki narodowej. Przyczyna złego tkwi w założeniu organizacyjnym oraz w mentalności ciała pedagogicznego. W ciągu 17 lat wstąpiło na ten wydział 1738 studentów, a wydano zaledwie 14 dyplomów wolnych artystów, podobno w tym kilku nostryfikantom.

Nastąpiła przerwa obiadowa do godz. 16-ej.

Po przerwie przemawiał **pos. Hoffman. M. in.** mówca wysunął tezę, że nasza szkoła szczególnie na terenach o ludności mieszanej winna stwarzać warunki i atmosferę, w której młodzież innej narodowości winna mieć możność rozwijania swej odrębności narodowej a dalej zbliżenia się do kultury polskiej i wzbudzenia uczuć miłości wolnego człowieka do wolnego człowieka.

Pos. Bogusz omawia też sprawy nauczycielstwa i wychowania religijnego, kładąc na konieczność takiego wychowania szczególnie nacisk, jak również na taktowne zachowanie się nauczycieli.

Pos. ks. Downar żąda traktowania nauki religii na równi z innymi przedmiotami, domaga się dalej większej powściągliwości w opisywaniu wydarzeń na terenie szkoły przez prasę.

Pos. Pełczyńska jest zdania, że wciąganie rodziców a pośrednio i dzieci do akcji przeciw nauczycielom oskarżonym o bezbożnictwo i komunizm może przynieść jak najgorsze rezultaty. Wypowiada się również za zmniejszeniem ilości obchodów w szkołach.

Pos. Kuzmowycz uważa, że między oświadczeniem P. Ministra w sprawie szkolnictwa mniejszościowego a istotnym stanem rzeczy jest duży dysonans. Zbyttna formalistyka utrudnia załatwienie szeregu problemów. Brak jest prawdziwej szkoły ukraińskiej, przenikniętej kulturą narodu ukraińskiego. Brak programu szkolnego dla tych szkół.

Pos. Pimonow omawia szeroko problem szkolnictwa dla mniejszości narodowych, uważając, że szkoła publiczna winna dążyć do zwalczania antagonizmów narodowościowych i wyznaniowych.

Pos. Starzak przypomina swą myśl powołania organu dla współpracy wojska ze społeczeństwem nie tylko dla podniesienia przysposobienia wojskowego, ale również wychowania fizycznego. Pod tym względem stoimy jeszcze na niskim poziomie, nie mówiąc już o tym, że i obecny stan sportu nie odpowiada naszym ambicjom. Nie możemy zaniedbywać sprawy wychowania fizycznego, już choćby ze względu na wymogi obrony narodowej. Stosunki w tej dziedzinie winny ulec radykalnej zmianie.

Pos. Ligoń z uznaniem podnosi pozytywny bilans szkolnictwa powszechnego na Śląsku, zaznaczając, że wykonało ono poważną pracę w zakresie unarodowienia. Gorzej jest ze szkołami średnimi, których jest za mało i stąd daje się zauwa-